

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Passief en progressief?

Boogaart, Ronny

Citation

Boogaart, R. (2016). Passief en progressief? In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 32-36). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213647>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213647>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

10. Passief en progressief?

Ronny Boogaart, Universiteit Leiden

Toen ik een paar maanden geleden beneden in Eyckhof 1 het onderstaande bordje zag staan, realiseerde ik me dat Arie en ik ons jarenlang hebben beziggehouden met onverenigbare zaken. Nou ja, onverenigbare *constructies*. We moeten daarvoor wel terug in de tijd. Eind jaren tachtig aan de VU in Amsterdam had Arie zich na het voltooien van zijn proefschrift gestort op de lijdende vorm of *passief*. Een voorbeeld van die constructie is te vinden in de Nederlandse tekst op het onderstaande bordje, dus:

- (1) De loopbruggen worden gerenoveerd.

Passief en progressief?

Zelf schreef ik in die tijd, als student-assistent bij het ‘voorwaardelijk gefinancierd’ onderzoeksprogramma waar Arie aan deelnam, mijn eerste taalkundige artikel, over de progressieve *aan het*-constructie (Boogaart 1991), zoals je die hebt in (2).

- (2) De bouwvakkers zijn de loopbruggen aan het renoveren.

Die twee constructies kun je niet goed met elkaar combineren (Verhagen 1992: 336, noot 8). In (3) heb ik het geprobeerd.

- (3) ? De loopbruggen zijn gerenoveerd aan het worden.

Het leuke van dat bordje over de loopbruggen is dat het laat zien dat zoiets als (3) in het Engels heel normaal is. Daar wordt de lijdende vorm probleemloos gecombineerd met de *Progressive* (*to be* + *V-ing*), die min of meer het equivalent is van de Nederlandse *aan het*-constructie.

- (4) The walkways are being renovated.

Hoe zit dat? Om te beginnen zijn de Engelse en de Nederlandse progressieve constructie niet ‘dezelfde’ constructie. Zo is de Nederlandse *aan het*-constructie duidelijk minder gegrammaticaliseerd en (nog) veel agentiever dan de Engelse *Progressive*. Aan de andere kant kun je ook in het Nederlands rustig *oud* of *ziek aan het worden zijn*, en dan ben je eigenlijk eerder een loopbrug, als in (1), dan een bouwvakker, als in (2): Het overkomt je, je doet het niet zelf. En toch kun je dan wel de *aan het*-constructie gebruiken met het werkwoord *worden*.¹

Passief en progressief?

Maar ook de Nederlandse lijdende vorm is natuurlijk niet ‘dezelfde’ constructie als de Engelse lijdende vorm (Cornelis 1996). Een cruciaal verschil is dat het Engels in deze constructie het werkwoord *to be* gebruikt, dus ‘zijn’ (zie (5)), terwijl het Nederlands onderscheid maakt tussen de lijdende vorm met *worden*, als in (1), en die met *zijn*, als in (6).

- (5) The walkways are renovated.
- (6) De loopbruggen zijn gerenoveerd.

Het zou kunnen dat het Nederlands minder behoefte heeft aan een vorm als (3), aangezien het werkwoord *worden* in (1) zelf al verwijst naar een proces dat ‘aan de gang’ is. In het Engelse (5) is dat niet duidelijk: die mededeling kan ook betekenen dat het werk erop zit, dat de loopbruggen gerenoveerd zijn, zoals in het Nederlandse (6). En zo’n misverstand kan in deze context ernstige gevolgen hebben. Door het gebruik van de Progressive, als in (4), voorkom je dat.

Toch is ook deze verklaring niet helemaal bevredigend. De Nederlandse zin in (1) kun je namelijk ook op twee verschillende manieren gebruiken. Je kan er mee aangeven dat men bezig is met het renoveren van de loopbruggen, maar je kan deze zin in een andere context bijvoorbeeld ook gebruiken om over de toekomst te praten:

- (7) A: Is er nog wat besloten in de vergadering?
B: Tja, de loopbruggen worden gerenoveerd.

Ook Nederlanders zouden dus heel goed de behoefte kunnen voelen om in een lijdende vorm te benadrukken dat een gebeurtenis daadwerkelijk aan de gang is en nog niet is afgelopen (en ook niet alleen maar een plan is voor de

Passief en progressief?

toekomst). Dat is namelijk toch iets specifiekers dan de wat abstracte proces-betekenis van het werkwoord *worden*. Zo valt misschien te verklaren dat ‘Saskia’ op 28 oktober 2015 het volgende commentaar post op internet.

- (8) Een vriendin woont met haar vriend ook tijdelijk bij haar ouders. Dit omdat hun huis nu *gebouwd aan het worden is*. (<http://www.simonezegt.nl>)

Wie dat maar een rare zin vindt, moet zich realiseren dat de combinatie van passief en progressief ook in het Engels relatief recent is. Aan het eind van de 19^e eeuw werden zinnen als (4) nog ‘clumsy and unidiomatic’, ‘an outrage’, ‘a monstrosity’ en ‘an absurdity’ genoemd (Romaine 1998: 155). Dan valt het met (8) naar mijn gevoel nog wel mee.

Intussen is Arie van de Eyckhof naar de Van Wijkplaats verhuisd. Gelukkig worden die gebouwen verbonden door loopbruggen. En gelukkig zijn die recent gerenoveerd.

Noten

1. Dat is dan natuurlijk het hoofdwerkwoord (en koppelwerkwoord) *worden* en niet het hulpwerkwoord van de lijdende vorm, maar een van de belangrijkste claims van Verhagen (1992) is dat het werkwoord in beide functies dezelfde bijdrage levert aan de interpretatie van de zin.

Referenties

- Boogaart, Ronny (1991). ‘Progressive aspect’ in Dutch. In: Frank Drijkoningen & Ans van Kemenade (eds.), *Linguistics in the Netherlands 1991*. Amsterdam: John Benjamins, 1-9.
- Cornelis, Louise (1996). English and Dutch: The passive difference. *Language Sciences* 18, 247-264.

Passief en progressief?

- Romaine, Suzanne (ed.) (1998). *The Cambridge History of the English Language*. Vol. IV, 1776-1997. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verhagen, Arie (1992). Praxis of Linguistics: Passives in Dutch. *Cognitive Linguistics* 3, 301-342.